

4. - 15. SEPTEMBRINI 1995

saab Hiina pealinnast Pekingist maailma naiste Meka. Seal toimub IV ülemaailmne naiste konverents, kus võetakse tähtsaheliselt luubi alla kõik see, mis 1985. aastal Nairobis toimunud III konverentsil lõppdokumentidesse kirjutati. Eesti, Läti ja Leedu naiste esindused lähevad maailmakonverentsile esmakordselt. IV ülemaailmse naiste konverentsi peasekretär Gertrude Mongella palus seepärast Soome sõsaraid olla kolme Balti riigi patrooniks konverentsi ettevalmistaval perioodil.

Järeleaitamistund

Eesti, Läti ja Leedu naiste esindajatele toimus Jurmalas 27.—29. juunini. Korraldajajaks olid Soome naisliikumise aktivistid, ÜROs töötamise kogemustega Hilka Pietilä, Tuija Hellakoski ja Helena Nevalainen.

Igast Balti riigist kutsuti osalema kümme naist. Läti oli esindatud põhiliselt teadlastega.

Leedulased võisid ette kanda, et neil tegutseb Pekingi konverentsi ettevalmistav komitee juba pikemat aega ning riigilt on saadud raha tegijatele palga maksmiseks. Eesti näikse naiste suhtes kooner olevat. Rahvuslik ettevalmistuskomitee on küll loodud ja esimeeski nimetatud. Ühiskondlikus korras täidab seda rolli Reet Laja, Eesti Ettevõtlike Naiste Assotsiatsiooni president.

Eestist olid Jurmalas teadmisi nõutamas EENA president Reet Laja, sotsiaalministeeriumi osakonnajuhataja Ulvi Valdja, üliõpilaskonna esindaja Katrin Unt, Tartu Ülikooli pereuurija Anu Laas, kooliõpetaja Aime Piirsalu ja ajakirjanikud Malle Lind ja Aimi Paalandi. Ka oli Eesti nimekirjas Liisa Tanttari, Rootsi päritolu soomlanna, kes on Tallinnas UNDP (*United Nations Development Program*) esindaja.

“Tuleb tunda ajalugu,”

kinnitas Hilka Pietilä. ÜRO on naiste ja meeste võrdsust tunnustanud loomisest peale — nõnda siis 1945. aastast. Ometi pole tegelik võrdsus realiseerunud. Edusamme võrdsuse teel on

olnud Euroopas ja Põhja-Ameerikas, kuid paraku moodustavad nende riikide naised vaid väikese osa kogu maailma sookaaslastest. See tõsiasi näikse meilgi suures võrdseks saamise eufoorias ununevat.

Esimene ülemaailmne naiste konverents toimus México Citys 1975. aastal, teine Kopenhaagenis (1980) ja kolmas Nairobis (1985).

Tähelepanuväärne on, et 1975. aasta kuulutati rahvusvaheliseks naisteastaks.

Meie trump on haritus

Seda kinnitas Hilikka Pietilä nii Eesti, Läti kui Leedu kohta. Kahjuks pidime isekesis tunnistama: kuniks veel? Kurb on teada, et paljud meie noored lõpetavad koolitee 14—15aastaselt. Vanematel ei ole jõudu lapsi koolitada. Noortel ei ole võimalust õppida, sest võib juhtuda, et just tema ongi pere ainus töötaja.

Uued ja uued reformid muudavad haridustee aina ahtamaks. Teadmine, et kõrgkoolidesse kandideeris mõnel erialal koguni kümme kandidaati ühele kohale, rõõmustab kui märk hariduse prestiiži tõusust. Teisalt: üheksal kümnest tuleb mõru pill alla neelata ja jääda unistuste läve taha. Ning ikka ja jälle poeb hinge pelg: kas võrdse tubliduse ja punktide arvu juures ei eelistatud poisse tüdrukutele. Tööturul on ju eelistused selgelt näha ning ka ajalehekuulutused ei püüa naissoo diskrimineerimist peita.

ÜRO konventsioon 1979. aastast keelustas naiste igasuguse diskrimineerimise. Eesti kui ÜRO liige peab ÜRO keelde-käskle austama.

Üks asi on paber, teine tegelikkus

Sellest johtuvalt toimuvad maailma naistekongressid kahel tasandil: üks on valitsustasand (*governmental*), teine rahvatasand (*nongovernmental*, lühendatult NGO). Kui valitsustasandil koguneb riigijuhte ja rahvaasemikke paari tuhande jagu, siis rahvatasandil on osalejaid kümneid kordi rohkem. Kuigi tegu on naiste maailmakonverentsiga, on valitsustasandil esindatud peamiselt mehed (sellest siis naljatlev pöördumine — Mr Government). Rahvatasand, see on naistetasand ning konverentsipäevil meenutab toimumispaik tõelist paabelit. See on lõhnade, värvide, moodide müsteerium. Taevas ja põrgu ühekorraga.

Naistevägi konverentsil genereerib ideid, avaldab survet, nõuab ühtede klauslite tühistamist, teiste siseseviimist, kolmandate korrigeerimist. Kuigi eemalt vaadates tundub lõppdokumentide vastuvõtmine sellisel erilisel viisil peaaegu

võimatu, võetakse need ometi vastu ning iga uue konverentsiga muutuvad otsused demokraatlikumaks, naistesõbralikumaks, realistlikumaks.

Kõik ei mõtle ühte viisi

Oleme oma mõttemallides ja tõdedes kinni.

Vaidlustes kaitseb igaüks oma ning kaotadeski arvatakse, et minu tõde oli kõige õigem.

Me võime kõrvutada USA ja Euroopa feministide tõekspidamisi, anda plusspunkte ühele ja teisele poolele ning tegutseda sealjuures nagu

sajanditagune eesti talupere. Peremees peab hoolt hobuse (traktori) eest, perenaine lüpsab lehmad, mees künnab ja külvab, naine rohib ja kastab, mees veab piibutobi ja käib pühapäeval kõrtsis, naine küpsetab leiba ja peab hinge eest hoolt. Lastekasvatamine, pesupesemine, kodukorrastamine, toiduvalmistamine, õmblemine, paikamine, nõelumine, triikimine on otse loomulikult naiste pärusmaa.

Kui naised kõige sellega lepivad, kas nad siis Euroopasse ei saagi? Kui mehed kõigel sellel sündida lasevad, ega neid siis ometi naiste diskrimineerimisele kaasaaitamise eest kohtulikule vastutusele võeta?

Eesti pere on suhteliselt konservatiivne. Kui noorperedes ka isad lapsi hoiavad, neid kärutavad ja jalutavad, on eesti naine mujalt tulnute meelest liiga kodu ori, alandlik ja vähenõudlik teenijatüüp, kes moodsate naiste moodsa mõtteviisiga kaasa ei lähe.

Tagasi puu otsa

on natuke utreeritud hinnang naisliikumisele, mis sündis Nairobi konverentsi eel Indias. DAWNi liikumise (*Development Alternatives with Women for a New Era*) vaimseks emaks on Devaki Jain ja teised India naisteadlased. DAWN eitab majandusliku arengu vajadust, süüdistades progressi maailma- ja naistevaenulikkuses. Hästi arenenud transport toob masinatel valmistatud ersatsi viimsesse kui kolkakülla, võttes leiva käsitöötajalt. Noored neid lahkuvad küladest tööotsinguile ning rikutud maailm rikub nemadki. Kaovad rahvuslikud traditsioonid ja kultuur, süveneb vaesus. Tehismaterjalid kahjustavad tervist, tootmis- ja põlemisjäätgid saastavad vett, õhku, maad.

Neid seisukohti võib pidada veeuputuseelseiks, aga olematuks neid teha ei saa. Pidades silmas Kolmanda Maailma naiste suurt arvu, nende vaesust ja harimatust, oskamatust uuenenud maailmas iseendaga toime tulla, kujuneb Pekingi konverents tõenäoliselt vägagi vastakate seisukohtade võitlustandriks.

Naiste koormus suureneb aastast aastasse,

väidavad DAWNistid. Seda on märgatud ka Euroopas. Omaaegsele traditsioonilisele tööjaotusele, kus mees tegi meestetöid ja naine tegi naistetöid, lisas progress palgatöö. Seda nii mehele kui naisele. Ent mees, kes teenis naisest rohkem, loovutas enesestmõistetavusega suure osa oma nn meestetöödest naistele. Haridustaseme kasvades on naised võimelised asendama mehi ka meesteametites. Seda tehes terendab naiste silme ees võrdseks saamise usk. Uutes oludes hästi kohanduv ning muganduv mees laseb sellel sündida, leppides rahumeeli televiisorivaataja ja ajalehelugeja konti mitte murdva tööga.

Rabele mis rabeled, vaeseks jääd ikka

Viimaste aastate ilming on: vaesus feminiseerub. Et kriisisituatsioonides (ja neid on maailm täis) jäävad elule jalgu ennekõike naised, seda oleme omal nahal kogenud. Suurte sisseveetaval toorainel töötanud tekstiilivabrikute sulgemine jättis Eestis tööta kümneid tuhandeid naisi. Kolhooside ja sovhooside lagunemine sai saatuslikuks lüpsi- ja karjanaistele, kontoritöötajatele, põllumajandusspetsialistidele. "Kas naisel kodus tööd vähe?" tavatsetakse küsida. Loomulikult ei saa naistetöö kunagi otsa, aga paraku on naistetöö tasustamata töö. Soomlased on välja arvutanud, kui tasuda kodutöid tegevale naisele samade tariifide järgi kui palgatöölisele, oleks riigi rahvuslik koguprodukt tõusnud 40 protsendi võrra. Naiste kodune töö on nähtamatu ja märkamatu. See on heaolu, mis midagi ei maksa ja mis saab nähtavaks vaid siis, kui ta jääb tegemata. Kujutlege ärimehe šokki, kui ta ühel päeval töölt tulles leiaks söögilaualt hunniku pesemata nõusid, vannitoa nurgast musta pesu hunniku ning elutoa tolmunud lauale võiks joonistada kas või maleruudustiku.

Kuidas elu kergemaks muuta?

Naise jaoks ses osas erilisi valikuid pole. Kõige silmanähtavam efekt annab laste arvu vähendamine. Üks, ehk ka kaks last. Nende kõrvalt jõuab ema palgatööd teha, end täiendada, karjääriredelil tõusta; olla vaba ja sõltumatu, nõuda peres võrdsust, astuda vastu vägivallale iseenda ja laste suhtes.

Rohkem naisi, vähem lollusi —

seda kinnitab meie argielu iga päev. Maailma

mastaabiski võttes on ikka ja aina mehed need, kes finants- või armuafääride tõttu kõrgetelt kohtadelt tagasi peavad astuma. Ei ole eesti mehed ses mõttes erandid. Nende lapsikud mängud annavad jätkuvalt pilaainet. Meie riigimeeste suhted naise (naiste), pere ja lastega on praegu veel diskreetselt sordiini all. Kauni armukese omamine on pigem kiiduväärt. Oleks meeste otsustada jäetud, küllap toimiks nüüd legaalne prostitutsiooni. See oleks taas möödalaskmine olnud, sest ÜRO on keelanud näha naises kaupa, mis siis veel rääkida naisest kauba tegemisest.

Turu, see oli eksamitöö

Põhjamaade foorum Turus läinud kuu esimesel nädalal oli minimudel Pekingis toimuvast. Soomlased võtsid külalislahkelt vastu Eesti, Läti ja Leedu naiste esindajaid. Esialgselt lubati igast kolmest riigist tulla sajal, aga eks elu tee ikka korrektiive.

Turu foorum jätkas 1988. aasta suvel Oslos toimunud naistefoorumi parimaid traditsioone, olles veelgi põhjalikum, väljapeetum, konstruktiivsem. Kahel foorumipäeval, 4. ja 5. augustil oli põhjalikult kõne all Pekingi konverents. Sedapuhku said sõna ka Balti riigid, et anda aru, kuidas nemad naiste maailmakonverentsiks valmistuvad. Põhjamaade foorumist Turus kirjutame pikemalt ajakirja järgmises numbris.

Turu jätkuks on Viin Austrias,

kus 17.—21. oktoobrini 1994 toimub Euroopa ja Põhja-Ameerika riikide regionaalne konverents. Päevakorras tähtsaim: ettevalmistused IV ülemaailmseks naiste konverentsiks 1995. aastal. Ka Viinis arutletakse probleeme *governmental-* ja *nongovernmental-* tasandil. Seatakse kokku teese maailmakonverentsi kõnedeks. Juba praegu on Pekingi konverentsiks välja tõstetud kolm mõistet —

EQUALITY, DEVELOPMENT, PEACE

(võrdsus, areng, rahu).

Suunatähiseid seatakse veelgi kaugemasse tulevikku, aastani 2000. Siis möödub rahvusvahelisest naisteaastast 25 aastat. Millised muutused on maailmas veerandsajandi jooksul toimunud? Kas uue sajandi künnisel saab naiste õiguste ja inimõiguste vahele võrdusmärgi panna?

AIMI PAALANDI